

تأثیر معنوی محبت و مودت در روابط زوجین با عنایت به آیه ۲۱ روم

سعیده قنبری^۱

چکیده

هدف از نگارش این مقاله تبیین تأثیر معنوی محبت و مودت در روابط زوجین با تکیه بر آیه ۲۱ سوره روم است. برای دستیابی به این هدف پژوهشگر با استفاده از شیوه نقلی و حیانی و اسناد نوشتاری و کتابخانه‌ای، داده‌ها و گزاره‌های به دست آمده را با روش توصیفی-تحلیلی بررسی و کرده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که پس از تعریف مفاهیم مودت، رحمت و خانواده، هدف از ازدواج و تشکیل زندگی بیان می‌شود. در قسمت بعدی آثار مودت و رحمت در آیات و روایات و در پایان به عوامل تضعیف روابط خانواده پرداخته شده است. این مقاله در قالب پنج سوال مودت و رحمت از منظر قرآن و روایات چه آثاری بر تقویت روابط زوجین و ثبات و استحکام خانواده چیست؟ مودت و رحمت به چه معناست؟ مودت و رحمت چه تفاوتی دارند؟ خانواده به چه معناست و هدف از تشکیل آن چیست؟ چه معضلاتی پیش روی روابط خانوادگی قرار دارد؟

قرآن کتاب هدایت و دربردارنده سنت‌هایی است که باعث قوام زندگی بشر می‌گردد. یکی از سنت‌های مطرح شده در قرآن، خلقت زوجی در عالم است و تا آنجا اهمیت دارد که خداوند از آن به عنوان نشانه خود در زمین یاد می‌کند. این نکته در آیه ۲۱ سوره روم مطرح گردیده است.

تقویت و تحکیم بنیان خانواده، یکی از اساسی‌ترین و ارزشمندترین راه‌کارهای

^۱. طلبه سطح ۲ حوزه علمیه زینبیه، شهرستان آبیک

استمرار، استقرار و پایداری ارزش‌های اخلاقی و دینی در جامعه به شمار می‌رود.

کلیدواژه: قرآن، خانواده، ازدواج، مودت، رحمت، آیه‌ی ۲۱ سوره روم

مقدمه

آیه «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ». احترام به همسر به معنی رعایت حق همسر است و آیه ۲۱ سوره مبارکه روم جواب هر سوالی را که درباره زندگی می‌خواهیم؛ می‌دهد.

قرآن کریم در این آیه، سه مورد از مهم‌ترین نکات احترام به همسر را بیان کرده که اولین نکته «لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا» به این معنی است که پایه زندگی باید بر اساس سکنی و آرامش باشد. آرامش زن در ابراز محبت و تأمین معاش از سوی مرد و در مقابل آرامش مرد در اطاعت و بزرگداشت او از سوی زن است.

نکات بعدی آیه ۲۱ سوره مبارکه روم در بخش «جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً» است که به چگونگی رسیدن به این آرامش اشاره شده است. با دو شاخصه رفتاری می‌شود به این آرامش رسید. اول «مودت» به این معنی که کسی را دوست بداریم و در عمل نیز ثابت کنیم که دوستش داریم و دوم «رحمت» به این معنی که به طرف مقابل مهربانی و دلسوزی داشته باشیم تا اندازه‌ای که سعادت معنوی آن به خطر نیفتد.

همه احادیثی که با موضوع همسرمداری چه از نگاه زن به شوهر و چه از نگاه شوهر به زن روایت شده است، همگی زیر مجموعه این سه نکته سکنی و آرامش، مودت و رحمت است.

شایان ذکر است: احساس مسئولیت و انجام درست و به موقع آن در خانواده باعث می‌شود تا این جامعه کوچک و مقدس به سوی فلاح و رستگاری رهنمون شود.

اهمیت و جایگاه خانواده بر هیچ کس پوشیده نیست. انسان‌ها از کودکی در کانون خانواده رشد می‌کنند و معمولاً انسان‌هایی از موفقیت بیشتری برخوردارند که کانون خانواده آن‌ها گرم‌تر و محکم‌تر بوده است.

جایگاه و نقش خانواده

خانواده بستری است که در آن فرد رشد یافته و از موجودی ضعیف و ناتوان به انسانی با شخصیت تبدیل می‌شود. چرا که خانواده نخستین محیط اجتماعی است که فرد در آن قرار می‌گیرد. و والدین و اطرافیان کودک نخستین انسان‌هایی هستند که با وی ارتباط برقرار می‌کنند. با توجه به اهمیت اساسی این دوران در یادگیری _العلم فی الصغر_ کاالنقش فی الحجر_ بسیاری از اعمال، اندیشه‌ها، احساسات و جهت‌گیری‌های فرد در بزرگسالی ریشه در خانواده و دوران کودکی او دارد.

در طول تاریخ تلاش‌های زیادی برای حذف خانواده صورت گرفته است. حتی جوامعی نیز سعی در از میان برداشتن ضرورت مقررات قانونی و مذهبی ازدواج را داشتند. ولی بزودی به مشکلات و پیامدهای این طرز زندگی زناشویی واقف گشته و بتدریج مجبور شدند به عمل ازدواج جنبه‌ی قانونی داده و مقررات جدیدی را برای حفظ خانواده بعنوان سلول زندگی اجتماعی مورد توجه قرار دهند^۱.

نهاد خانواده در همه جوامع، از مذهبی و غیرمذهبی پذیرفته شده و در جوامع گوناگون دارای نقش، پایگاه و منزلت‌های گوناگون است و در حیات اجتماعی مردم نقش و تأثیری فراوان دارد. خانواده هسته اول همه سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی است همه نقش‌های مربوط به ایجاد تمدن و انتقال موارث و رشد و شکوفایی انسانیت به آن مربوط می‌شود و نیز همه سنت‌ها، عقاید و آداب ویژگی‌های فردی و اجتماعی از طریق خانواده به نسل جدید انتقال می‌یابد.

در اسلام بنیادی‌ترین واحد جامعه خانواده است و اهمیت ویژه‌ای به خانواده داده شده و مایه آرامش انسان‌ها دانسته شده است - وَ مِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لَتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً اِنَّ فِيْ ذَالِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ - یعنی یکی از نشانه‌های او این است که از خود شما برای شما همسر آفرید تا با او آرام گیرید

^۱ . منصور وثوقی، مبانی جامعه‌شناسی، ص ۱۲۲

و میان شما مهر و محبت قرار داد.^۱

فلسفه تشکیل خانواده

چرا اسلام به تشکیل خانواده بها می‌دهد؟

کلید گشایش این سؤال در قرآن است. طبق آیات الهی، انسان‌ها طوری آفریده شده‌اند که جفت خواهی به سرشت و آفرینش آن‌ها برمی‌گردد. خداوند در سوره نبا آیه ۸ چنین می‌فرماید: «وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ؛ ما شما را جفت جفت آفریدیم.» بنابراین زن و مرد کامل کننده یکدیگرند و با وجود هر یک، دیگری به کمال رسیده و در کنار هم به آرامش می‌رسند.

در سوره روم آیه ۲۱ می‌فرماید: «و از نشانه‌های او این که از [نوع] خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدان‌ها آرام گیرید، و میانتان دوستی و رحمت نهاد. آری، در این [نعمت] برای مردمی که می‌اندیشند قطعاً نشانه‌هایی است.»

از دیدگاه قرآن اصولاً خلقت موجودات و از جمله انسان‌ها به صورت زوج است که به حسب فطرت در پی یافتن مکمل و نیمه دیگر خود می‌باشند تا به آرامش، کمال و مودتی که خداوند وعده داده است برسند و خاصه در وجود انسان زمینه‌ای از مودت و رحمت وجود دارد که تجلی گاه آن فقط محیط خانواده است.

درحقیقت خانواده تنها محیطی برای ارضای نیازها و توالد و تناسل نیست بلکه نهادی است که اهداف والاتر و بالاتری را در برنامه جامع خود دارد.

مهم‌ترین رکن جامعه چیست ؟

خانواده مهم‌ترین خشت بنای اجتماع است و اگر خانواده سالم، متعالی و استوار باشد می‌توان به داشتن جامعه‌ای سالم، متعالی و استوار امیدوار بود. خانواده رکن طبیعی و اساس اجتماع و واحد بنیادی جامعه اسلامی است و درحفظ و گسترش قدرت

^۱ . سوره روم آیه ۲۱

را می‌توان در زندگی علی علیه السلام و فاطمه سلام الله علیها یافت.

نتیجه‌گیری

با تعمیق در آیات قرآن کریم درمی‌یابیم که اخلاق جایگاه رفیع در حوزه روابط همسران دارد از جمله طبق اصل مودت و رحمت میان همسران روابط آن‌ها از نظر قرآن کریم روابطی دوستانه و عاشقانه است و همسران باید همواره موجبات آرامش یکدیگر باشند طبیعتاً به منظور حفظ و شکوفایی روابط محبت آمیز همسران رعایت دیگر رفتارهای اخلاقی در میان آن‌ها از جایگاه قابل توجهی برخوردار می‌باشد.

برای داشتن خانواده‌ای موفق، باید فصل اول را درست آغاز کرد با انتخاب همسری شایسته و واجد معیارهای قرآنی، آنچه در فصلی اتفاق می‌افتد بر فصل بعدی اثر می‌گذارد. باید تلاش کنیم فصل‌های اولیه را بسازیم تا فصل‌های بعدی تقویت شوند. مودت و رحمت در روابط و مناسبات خانوادگی نقشی اساسی دارد و هرچه مودت و رحمت عمیق‌تر و گسترده‌تر باشد زندگی خانوادگی از آرامش و لذت و توانایی و رشد بیشتر برخوردار خواهد بود؛ مودت و رحمتی معتدل و معقول، و لطیف و انسانی. روابط محبت مدار در زندگی خانوادگی فضایی سالم و امن و پرنشاط برای زن و مرد و فرزندان فراهم می‌آورد، و در چنین فضایی است که فرزندان نیز می‌آموزند که دوست بدارند، همان‌گونه که دوست داشته می‌شوند.

منابع

* قرآن کریم

۱. احمد بن محمد بن عیسی بن عبدالله اشعری قمی، ابو جعفر، "النوادر"، انتشارات مدرسه امام مهدی علیه السلام، قم، ۱۴۰۸ ق.
۲. امینی، ابراهیم، "انتخاب همسر"، تهران: مؤسسه‌ی انتشارات امیرکبیر، سال ۱۳۷۸ ش.
۳. آمدی، عبد الواحد، "غرر الحکم و درر الکلم"، ترجمه: محمدعلی انصاری، قم: امام عصر، ۱۳۸۵ ش.
۴. بهجت پور و دیگران، عبد الکریم، "تفسیر موضوعی قرآن کریم"، قم، معارف، ۱۳۸۵ ش.
۵. بهشتی، احمد، "خانواده در قرآن"، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۷ ش.
۶. جوادی آملی، عبدالله، "زن در آیینه جمال و جلال"، قم، نشر اسراء، ۱۳۷۶ ش.
۷. حسینی، مجتبی، "احکام روابط زن و شوهر (پرسش‌ها و پاسخ‌های دانش جویی)"، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۸ ش.
۸. حر عاملی، محمد بن حسن، "آداب معاشرت از دیدگاه معصومین علیه السلام" [برگزیده وسائل الشیعه]، ترجمه: محمدعلی فارابی و یعقوب عباسی علی کمر، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۶ ش.
۹. -----، "وسائل الشیعه"، قم، موسسه آل البيت الاحیاء التراث،

۱۴۱۴ق.

۱۰. حرانی، ابومحمد، "تحف العقول"، ترجمه: صادق حسن‌زاده، قم، آل علی،

۱۳۸۷ش.

۱۱. ساروخانی، باقر، "جامعه‌شناسی خانواده"، تهران، سروش، ۱۳۷۹ش.

۱۲. -----، "مکارم الاخلاق"، تهران، منشورات شریف رضی،

۱۳۷۶ش.

۱۴. قنادان، منصور، "جامعه‌شناسی مفاهیم کلیدی"، تهران، آوای نور،

۱۳۷۵ش.

۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، "اصول کافی"، چاپ دوم، تهران،

دارالکتب الاسلامی، ۱۳۶۳ش.

۱۶. کرمی فریدنی، علی، "نهج الفصاحه"، قم، حلم، بی‌نا، ۱۳۸۵ش.

۱۷. معادی خواه، عبدالمجید، "فروغ بی پایان قرآن کریم"، قم، بی‌نا،

۱۳۸۲ش.

۱۸. مکارم شیرازی، ناصر، "تفسیر نمونه"، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۲ش.

۱۹. مجلسی، محمدباقر، "توحید مفضل"، قم، بی‌نا، ۱۳۸۹ش.

۲۰. مرتضی مطهری، "مجموعه آثار"، تهران، سدره، ۱۳۸۷ش.

۲۱. میبیدی، رشیدالدین، "کشف الاسرار و عده لابرار"، امیر کبیر، تهران،

۱۳۵۷ش.

۲۲. مصباح یزدی، محمدتقی، "اخلاق در قرآن"، بی‌نا، بی‌جا، ۱۳۸۷ش.

۲۳. معادی خواه، عبدالمجید، "فروغ بی پایان قرآن کریم"، ذیل لغت خانواده،

قم، ۱۳۸ش.

۲۴. ری شهری، محمد، "تحکیم خانواده از نگاه قرآن و سنت"، قم، بی‌نا،

۱۳۹۰ش.

۲۵. نجاریان، فرزانه، "عوامل مؤثر در کارایی خانواده"، دانشگاه آزاد اسلامی
(پایان نامه کارشناسی ارشد)، <https://shahande.kowsarbl.ac.ir>